DOĞRULUK - YALAN

Doğruluğun Önemi:

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوااللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

- *Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin.*[1]

---

[1] Ahzab, 33/70.

- إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

- ***Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: "Korkmayın, üzülmeyin, size vaadolunan cennetle sevinin!" derler.***[2]

---

[2]Fussilet 41/30.

- Süfyan b. Abdullah es-Sekafi anlatıyor: Rasulullah’a sordum:

- **يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ**

- «Ey Allah’ın Rasulü! Bana İslam hakkında öyle bir şey söyle ki senden sonra kimseye bu konuda bir şey sormayayım» Bana şöyle cevap verdi:

- **قَالَ قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقِمْ**

- *Allah’a iman ettim de, sonra dosdoğru ol!*[3]

---

[3] Müslim.

İnsana sadâkat yakışır görse de ikrah

Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah

- Ziya Paşa

- Rasulullah buyurdular ki:

- تَحَرُّوا الصِّدْقَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ ، فَاِنَّ فِيهِ النَّجَاةَ وَاجْتَنِبُوا الْكَذِبَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ النَّجَاةَ ، فَاِنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ.

- *“Dâima doğruluğu araştırın; doğrulukta helâkinizi görseniz bile. Zira doğrulukta kurtuluş vardır. Yalandan kaçının; yalanda kurtuluşu görseniz bile. Zira onda helak vardır.”*[4]

[4] Kenzu’l-Ummal.

- Rasulullah buyurdu ki:

- إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا، وإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا

- *Doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de cennete götürür. Bu kişi Allah katında sıddıklardan yazılana kadar doğru söyler. Yalan günaha götürür. Günah ise cehenneme götürür. Bu kişi Allah katında yalancılardan yazılana kadar yalan söyler.*[5]

[5] Buhari.

- Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

- دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيبُكَ ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمَأْنِينَةٌ، وَالْكَذِبَ رِيبَةٌ

- *"Şüpheliyi bırak, şüphe vermeyene bak. Zira gönül, (sözde ve işte) doğrudan huzur, yalandan kuşku duyar"*[6]

[6] Tirmizi.

- Rasulullah buyurdu ki:

- اِضْمَنُوا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَضْمَنْ لَكُمُ الْجَنَّةَ: اُصْدُقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ، وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ، وَأَدُّوا إِذَا اؤْتُمِنْتُمْ، وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَغُضُّوا أَبْصَارَكُمْ، وَكُفُّوا أَيْدِيَكُمْ

- *“Bana altı şey hakkında tekeffülde bulunun (söz verin) ben de size Cennet’i tekeffül edeyim; 1- Konuştuğunuzu zaman doğru konuşun; 2- Söz verdiğinizde sözünüzü yerine getirin; 3- Emânete hıyanetlik yapmayın; 4- Apış aranızı koruyun; 5- Gözlerinizi harama kapayın; 6- Ellerinizi haramdan uzak tutun.”*[7]

---

[7] İbn Hanbel.

Alış Verişte Doğruluk:

- Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

- اَلْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا ، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا ، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا

- *“Satıcı ve alıcı (söz kesip) pazarlığı bitirdikten sonra birbirlerinden ayrılmadıkça alış-verişi bozup bozmamakta serbesttirler. Eğer onların her biri karşılıklı olarak doğru söyler (mal ile paranın durumunu olduğu gibi) açıklar ise, alış-verişleri bereketli olur. Yok eğer gizler ve yalan beyânda bulunurlarsa, alış-verişlerinin bereketi kalmaz.”*[8]

[8] Buhari.

- Huzeyfe anlatıyor: Rasûlullah bize bu emanetin kalplerden kalkmasından da bahsetti ve buyurdu ki:

- *"Kişi uykuda imiş gibi farkında olmadan kalbinden emanet alınır. Geride, benek izi gibi bir iz kalır. Sonra ikinci sefer, yine uykuda imişcesine, kişi farkında olmadan kalbindeki emânet duygusundan bir miktar daha alınır. Bunun da, kalpte bir kabarcık izi gibi bir izi kalır, yâni şöyle ki, ayağın üzerinden bir kor parçasını yuvarlayacak olsan değdiği yerleri kabarmış görürsün. Ne var ki, içinde işe yarar bir şey yoktur.*

- Sonra Hz. Peygamber bir çakıl tanesi aldı, onu ayağının üzerinde yuvarladı. Ve sözüne devam etti:

- *"Emanet bu şekilde peyderpey azalmaya devam eder, o hâle gelinir ki artık) alış verişe giden insanlarda (itimad, güven, doğruluk ve) emanet tamamen kaybolur. Hatta dürüstler "falanca kabilede dürüst insanlar*

varmış" diye parmakla gösterilirler. Bazan da, kalbinde zerre miktar iman olmayan bir kimsenin "ne civanmerd, ne kibar, ne akıllı kişi" diye övüldüğü olur."

- (Huzeyfe devam etti:)

- -Ben öyle günler gördüm ki, hanginizle alış veriş yaptığıma aldırmazdım. Muhâtabım Müslüman idiyse, bana karşı hile yapmasına dindarlığı mâni olurdu. Muhatabım Yahudi veya Hıristiyan idiyse, onu da, âmiri(nden vâliden gelen korku ve disiplin) bana hile yapmaktan alıkoyardı. Fakat bugün sizden sadece falanca falanca ile (gönül huzuruyla) alış veriş yapabilirim."

Yalancılık Münafıklık Alemetidir:

- Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:
- أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ
- *Dört şey vardır ki, bunlar kimde bulunursa o kimse katıksız münafık olur. Kimde bunlardan bir şey bulunursa -onu bırakıncaya kadar- kendisinde nifaktan bir haslet var demektir. Konuştu mu yalan söyler, söz verirse sözünde durmaz, va'dederse va'dinden döner, bir dava ve duruşma esnasında haktan ayrılır.*[9]

[9] Buhari, Müslim.

Çocukları İkna Etmek İçin Yalan Söylemek:

- Abdullah b. Âmir anlatıyor: "Rasulullah evimizde bulunduğu bir günde annem beni yatıştırmak için: – ‘Yavrum, gel sana bir şey vereceğim’, diye beni çağırdı. Peygamber efendimiz anneme: – ‘*Çocuğa ne vermek istedin?*’ diye sordu. Annem: -‘Hurma vermek istedim’, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi:

- أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكِ كِذْبَةٌ

- *‘Eğer bir şey vermeseydin (de çocuğu aldatmış olsaydın) sana bir yalan günahı yazılırdı’.*[10]

[10] Ebu Davud.

Yalancı Şahitlik:

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

- ***Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendini, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şâhidlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır.***[11]

[11] Nisa, 4/135.

- Hz. Peygamber üç defa şöyle dedi;
- أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ ثَلاَثًا،
- *“Büyük günahların en büyüğünü size haber vereyim mi?”*
- قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ:
- Dinleyenler: ‘Evet, bildir, ey Allah'ın Rasûlü’, demeleri üzerine, Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu:
- «اَلْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ – وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ – أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ»، قَالَ: فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ

- *“Allah'a ortak koşmak, anne ve babaya karşı gelmek’, buyurdu. Sonra da yatmakta olduğu yerden doğrulup oturdu ve: ‘İyi dinleyin, bir de yalan şahitliğidir”*

- Bu sözü durmadan tekrar ediyordu. Orada bulunanlar: -‘Keşke sükut buyursalar’, dediler”[12]

[12] Buhari.

Hz. Peygamber’in Doğruluğu:

- Bir gün Mekke'nin ileri gelenleri toplanmışlar; ne edelim, nasıl yapalım da Muhammed'i bu davadan vazgeçirelim, diye düşünmeye başlamışlardı. En tecrübelilerinden biri olan Nadr b. Haris şu sözleri söylemişti:

- "Ey Kureyş! Başınıza gelen felâketi hâlâ ortadan kaldıramadınız. Muhammed sizin gözlerinizin önünde büyüdü. Hepinizin en doğru sözlüsü, en güzel huylusu, en güveniliridir. Yaşlandığı zaman size yeni bir şey sunduğu için siz ona sihirbaz, şâir, deli demeye başladınız. Halbuki Muhammed ne şairdir, ne sihirbazdır ne de delidir.“[13]

[13] İbn Hişam, I, 299.

Yalanın Kötülüğü:

- Bir gün Peygamberimize sorulmuş:
- قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا
- - Mü'min korkak olur mu?
- فَقَالَ نَعَمْ
- Peygamberimiz cevap vermiş: “Evet, olabilir.”
- فَقِيلَ لَهُ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلًا
- Mü'min cimri olur mu? diye sorulunca,

- فَقَالَ نَعَمْ
- Peygamberimiz: “Evet, olabilir”, buyurmuş.
- فَقِيلَ لَهُ أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا
- - Mü'min yalancı olur mu? denilince, Peygamberimiz:
- فَقَالَ لَا
- “Hayır, olamaz”, buyurmuş.[14]

[14] Muvatta.

Şaka Amaçlı Yalan Söylemek:

- Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

- وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ فَيَكْذِبُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ

- *"Yazıklar olsun o kimseye ki, insanları güldürmek için konuşur ve yalan söylerler! Yazık ona, yazık ona!"*[15]

[15] Ebu Davud, Tirmizi.

- Rasulullah buyurdu ki:
- أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا،
- *Ben haklı bile olsa münakaşayı terk eden kimseye cennetin kenarında bir köşkü garanti ediyorum.*
- وَبِبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَإِنْ كَانَ مَازِحًا
- *Şaka bile olsa yalanı terk edene cennetin ortasında bir köşkü garanti* ediyorum.
- وَبِبَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ»
- *Ahlakı güzel olanı da cennetin en üstünde bir köşkü garanti ediyorum.*[16]

[16] Ebu Davud.

Her Duyduğunu Söylemekten Kaçınmak:

- Rasulullah buyurdu ki:

- كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

- *Her işittiğini söylemesi insana yalan olarak yeter.*[17]

[17] Müslim.

Yalan Söylemek Melekleri Kaçırır:

- Rasulullah buyurdu ki:

- إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيلًا مِنْ نَتْنِ مَا جَاءَ بِهِ

- *"Kul yalan söylediğinde meydana getirdiği şeyin fena kokusundan melek kendisinden bir mil uzaklaşır."*[18]

[18] Tirmizi.

Beyhakî yalanın beş mertebesinden bahseder.

- 1- Allah adına söylenen yalandır.

- وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِباً اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

- ***"Yalan sözlerle Allah'a iftira edenden veya O'nun âyetlerini yalan sayandan daha zalimi kimdir? Şüphe yok ki zalimler kurtuluşa eremezler."*** (En'âm; 21)

- 2- Resulullah adına söylenen yalan tutar.

- «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

- *Kim benim adıma yalan uydurursa ateşteki yerine hazırlansın.*[19]
- 3- Gözüne, diline ve diğer organlarına karşı söylediği alandır.
- Rasulullah buyurdular ki:
- «إِنَّ مِنْ أَفْرَى الفِرَى أَنْ يُرِيَ عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَ»
- *"Yalanlar içinde en büyük yalan rüyasında görmediği bir şeyi gördüm diye gözlerine yalan isnat etmektir."*[20]
- 4- Dördüncü mertebede valideynine karşı yalanı gelir.
- 5- Beşinci mertebe de yakınlarına yaptığı yalandır. Yakınlarına söylediği yalan başkalarına söyleyeceğinden daha ağırdır.

---

[19] Buhari.
[20] Buhari.

Yalan Söylemenin Caiz Olduğu Yerler:

- Hz. Peygamber şöyle buyurdu:
- مَا لِي أَرَاكُمْ تَتَهَافَتُونَ فِي الْكَذِبِ، تَهَافُتَ الْفَرَاشِ فِي النَّارِ كُلُّ الْكَذِبِ مَكْتُوبٌ كَذِبًا لَا مَحَالَةَ،
- *"Ey insanlar! Pervane böceğinin ateşe atılması gibi sizi yalanın peşine düşmeye sevk eden şey nedir? Halbuki, üç yer hariç yalanın her çeşidi âdemoğluna haramdır: Bu üç yere gelince:*
- إِلَّا أَنْ يَكْذِبَ الرَّجُلُ فِي الْحَرْبِ، فَإِنَّ الْحَرْبَ خُدْعَةٌ،
- *Harpte söylenecek yalan. Çünkü harp bir hileden ibarettir.*

- أَوْ يَكْذِبَ بَيْنَ الرَّجْلَيْنِ لِيُصلِحَ بَيْنَهُمَا،

- *İki müslümanın arasında sulhu sağlamak kastıyla söylenen yalan.“*

- أَوْ يَكْذِبَ عَلَى امْرَأَتِهِ لِيُرْضِيَهَا "

- *Erkeğin, rızasını sağlamak için hanımına yalanı.*[21]

---

[21] Şuabu'l-İman.

Çocukların Yalana Alışması:

- Çocuk yalanı aileden öğrenmektedir. Belki doğrudan değil, ama dolaylı yoldan çocuğa yalanı biz öğretiyoruz. Telefona cevap vermeye giden çocuğuna, "Beni filanca sorarsa evde yok dersin," diyen bir baba veya anne dolaylı yoldan çocuğa yalan söylemeyi öğretmektedir. Yine okul yıllarında nasıl kopya çektiğini, bulduğu yeni kopya çekme usulleriyle öğretmenini nasıl atlattığını övünerek anlatan bir baba çocuğunu kopya çekmeye ve kolay yoldan not almaya özendirmektedir.

- Yalan söyleyen çocuğun yaşına bakılır. Eğer **beş yaşın altında** ise, yalan söylemenin amacı kesinlikle aldatmak değildir. Yeterli sevgi alamayan veya gördüğü sevgiden emin olmayan, ilgi eksikliği yaşayan çocuklar dikkatleri kendi üzerlerine çekmek için hikaye uydururlar. Bu çocuklar, azarlanmak ve dayak yemek pahasına da olsa her çareye başvururlar. Yaramazlık yapan ve yalan söyleyen çocukların amacı anne babayı kızdırmak ve çileden çıkarmak değildir. Ancak,

yaramazlık yapmalarına rağmen, yeterli ilgiyi elde edemezler ve sevildiklerinden emin olamazlarsa saldırgan bir kişilik geliştirmeye başlarlar.

- Çocuk güven kazanmak için yalan söyler. Eğer çocuk derslerinde başarılı değilse, okulda ve ailede tembelliği başa kakılıyor, horlanıyor, aptal yerine konuyorsa; bu çocukta telafisi zor bir aşağılık duygusu gelişir. Kendini değersiz, aptal, işe yaramaz biri olarak görmeye başlar. Hiçbir çocuk bilerek tembelliğe ve başarısızlığa razı olmaz. Onu başarısızlığa iten sebepler vardır. Mesela, hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu olan bir çocuk, dikkatini uzun süre yoğun tutamayacağı için istese de fazla başarılı olamaz. Tedavi edilmesi gerekir. Hiperaktif çocuklar, başarısızlıklarını örtmek ve güven kazanmak için yalan söyler.

- Dürüstlüğü ve doğru sözlülüğü karşısında ceza gören bir çocuk, cezadan kaçmak için yalan söyleyebilir. Günah keçisi gibi devamlı

suçlanan, kendisini savunmasına izin verilmeyen, başkalarıyla kıyaslanan çocuklar da bir anlamda cezalandırılmış olmaktadır. Eğer sınavdan aldığı düşük notu söylediğinde azar işitir, "Yine mi zayıf aldın, bu notlar ne zaman düzelecek, ne zaman çalışmaya başlayacaksın?" suçlamalarıyla karşılaşırsa; bir sonraki zayıfını söyleme cesareti gösteremeyecek, yalana başvuracaktır.